

Format de citation

Klement, Martin: Rezension über: Caroline Symons, *The Gay Games. A History*, London: Routledge, 2010, in: *Český časopis historický*, 2015, 4, S. 1075-1079, DOI: 10.15463/rec.1367571939

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

politickému a myšlenkovému kontextu vyložil odkaz jednoho z nejvlivnějších politologů druhé poloviny 20. století. Uchopení Huntingtonova rozsáhlého díla, které dokázalo oslovit svět, výběr podstatných témat a neotřelé literární podání jsou kvality, pro něž si Mrázková kniha zaslouží pozornost historiků, a to nejen specialistů na nejnovější dějiny.

Jaroslav Pánek

Caroline SYMONS

The Gay Games. A History

London – New York, Routledge 2010, 302 s., ISBN 978-0-415-47296-8.

Nejen v Soči se roku 2014 konaly olympijské hry – i Cleveland s poněkud skromnější pompou hostil v srpnu již desátý ročník „vzdoro“ – olympiády, zvané Gay Games (dále jen GG). Od roku 1982, kdy se v San Franciscu poprvé sešli stejnopohlavní sportovci ke společným závodům, se projekt GG rozrostl do masové globální akce lesbické, gay-, bi-, trans-, intersexuální a queer (LGBTIQ) scény. GG mají výrazný manifestační charakter a usilují prolomit mlčení v otázce sexuality a sportu. Ve většinové společnosti totiž panuje přesvědčení, že homosexualita a sport k sobě příliš nepatří. „Coming out“ člena národního fotbalového týmu je pro mnohé konzumenty sportu stejně nepřipustný jako vize, že by se oblíbená atletka doznala k lesbické orientaci.

Sport disponuje nezměrným vlivem na formování představ o těle a sexualitě. Nejenže ukazuje, jak mají vypadat ideální mužská a ženská těla, ale zároveň tento kánon krásy asociuje s heterosexuálností. Kromě toho sport napomáhá k prosazení patriarchálního společenského konstruktů, v němž dominuje silný muž nad biologicky slabší ženou. John Harris a Barbara Humberstone, odborníci v oblasti sportu a identit, mluví v návaznosti na koncept australského sociologa/socioložky Roberta Williama (Raewyn) Conella o „hegemonní maskulinitě“ (hegemonic masculinity), již jako pendant staví „zdůrazněnou feminitu“ (emphasized femininity) – ženy bývají ve sportu zmiňovány často jen tehdy, pokud dostatečně odpovídají stereotypnímu ideálu feminity a heterosexuality. V bipolárním systému „hegemonní maskulinity“ a „zdůrazněné feminity“ zcela chybí místo pro gay sportovce i lesbické sportovkyně, o transgenderových či intersexuálních sportovcích ani nemluvě.¹ Z této perspektivy se sport jeví jako extrémně diskriminující nástroj symbolické nadvlády maskulinní a heterosexuální společnosti, a tím také jako akutní společenský problém, který lze bez nadsázky označit za celosvětový.

Humanitní vědy se k otázce (homo)sexuality a sportu přibližují jen pozvolna, přesto v posledních letech vznikly důležité interdisciplinární studie, které poukazují na závratnou šíři dosud neprobádaného tématu. Již v roce 1999 uveřejnil Arndt Krüger, dnes emeritní profesor univerzity v Göttingen, jeden z mála průřezových a zásadních textů o ho-

1 John HARRIS – Barbara HUMBERSTONE, *Sport, Gender and International Relations*, in: Roger Levermore – Adrian Budd (edd.), *Sport and International Relations. An Emerging Relationship*, London – New York 2004, s. 48–61, zde s. 49–50.

mosexualitě a homoerotice ve sportu od časů antiky až po současnost.² Zmínění John Harris a Barbara Humberstone zase o pět let později zkoumali sportem utvrzovanou „hegemonní maskulinitu“ v souvislosti s moderním nacionalismem. A Jayne Caudwell z brightonské univerzity vydala v roce 2006 průkopnický sborník prací, v němž jednotliví autoři zpracovávají problematiku sportu a sexuality pomocí „queer“ teorie.³ Zřejmě nemůže být náhodou, že všechny tři uvedené práce byly publikovány nakladatelstvím Routledge, v kterém před pěti lety vyšla také kniha *The Gay Games. A History* od Caroline Symons z Victoria University v Melbourne. Prestižní londýnské nakladatelství se zdá být důležitým aktérem v síti anglosaských badatelů odkrývajících konfliktní vztah mezi sexualitou a sportem. Dílo Caroline Symons však není pouhou studií či sborníkem prací. V tomto případě vydalo Routledge ucelenou a promyšlenou monografii, která se snaží komplexně vylíčit nesnadný vývoj GG s přihlédnutím k „síti politických, společenských, kulturních a hospodářských faktorů“ (s. 2).

Caroline Symons náleží k nejpovolanějším autorům, kteří mohli vytvořit dílo takového časového a tematického rozpětí. Před jeho vznikem absolvovala Symons dlouholetý výzkum, ústící v roce 2004 zprvu do její disertační práce *The Gay Games: The play of Sexuality, Sport and Community*⁴ a v roce 2006 do jednoho z příspěvků ve zmíněném sborníku Jayne Caudwell.⁵ Kromě toho založila Symons při Victoria University vlastní archiv s prameny ke GG, jež nastrádala jako divák, aktivní účastník her či jako člen jejich organizačních struktur. Při práci na knize tedy Symons hry dobře znala z perspektivy vědce i z perspektivy agilního aktéra.

Ovšem právě ono mimořádné proniknutí do mechanismů a fungování GG se nakonec ukazuje jako dvojsečné, neboť autorce přes všechny pokusy o nestrannost zabránilo zaujmout k studovanému tématu distancovaný postoj. I kdyby se Symons v brilantně koncipované vstupní kapitole (1. Introduction) čestně nedoznala, že je australskou feministkou seždanou s osobou stejného pohlaví, z jejího textu by se dalo vše odvodit – tu akcentováním genderové problematiky, jinde nápadně detailní analýzou her v Sydney v roce 2002 a především permanentním konstruováním polarity mezi běžným sportovním světem, prostoupeným jevy jako „rasismus, sexismus, nacionalismus, homofobie a elitářství“ (s. 1), a inkluzivními, nekompetitivními a přátelskými GG. Že GG mohou tuto polaritu namísto integrace svou samotnou existencí spoluvytvářet, je teze tiše zaznívající pouze v závěru práce.

Jednostrannost podání výrazně ovlivňují prameny, s jejichž pomocí Symons svůj příběh sestavila. Ať už materiály z GG-archivu v San Francisco Public Library, nebo z jejího soukromého univerzitního archivu, pokaždé se jedná o produkty aktérů her, popřípadě podklady, které zprostředkovala řídicí organizace Federation of Gay Games. Nekritické přejímání těchto informací nebo i celé perspektivy pramenů působí stejně nepatřičně jako hagiografické převyprávění dozajista stylizované autobiografie zakladatele GG Toma

2 Arndt KRÜGER, *The Homosexual and Homoerotic in Sport*, in: Jim Riordan – Arndt Krüger (edd.), *The International Politics of Sport in the 20th Century*, London – New York 1999, s. 191–216.

3 Jayne CAUDWELL (ed.), *Sport, Sexualities and Queer/Theory*, London – New York 2006.

4 Práce je dostupná v pdf-formátu na stránkách Victoria University, <http://vuir.vu.edu.au/15707/>.

5 Caroline SYMONS – Dennis HEMPHILL, *Transgendering Sex and Sport in the Gay Games*, in: J. Caudwell (ed.), *Sport*, s. 109–128.

Waddella v druhé kapitole (2. Dancing with Tom Waddell). Symons tudíž podává obraz her nazíraný z pohledu jejich tvůrců a klientů. Nesrovnatelně méně pozornosti věnuje náhledu na hry „zvenčí“. Systematickému rozboru ohlasu GG v médiích se nedostává dostatečného prostoru – citované excesivní výroky americké náboženské pravice přeci nemohou být zástupné za diferenciovanou škálu recepce her ve společnosti.

Uvítat je třeba rozhodnutí Symons využít nejen literárních, ale i orálních pramenů, protože názory a zkušenosti LGBTIQ-sportovců mohou značně dopomoci k pochopení smyslu GG. Ovšem ani zde nevyužila Symons všech nástrojů, jež metoda „oral-history“ nabízí, a zejména od organizátorů se snažila vyzvědět v první řadě jen faktografické údaje. Na takto získané informace je dosti odvážné spoléhat se, zvláště jsou-li od respondentů poskytnuty prostřednictvím e-mailu nebo telefonu. Přesto Symons kupříkladu pasáže o hrách v Chicagu roku 2006 rekonstruovala z velké části právě na základě interview s tehdejšími pořadateli Traicy Baimem a Kevinem Boyerem.

Osobní idealizující stanovisko autorky k tématu lze vyčíst i z jejího stylu. Do přísně vědeckého a velmi kultivovaného jazyka totiž tu a tam prosakuje emocionalita, soucit a patos. Navíc Symons ráda zahrnuje do textu citáty, které se nesou v tomto duchu a které publikaci propůjčují ráz identifikačního díla aktérů her. Opačným extrémem se stávají úseky, kde je svižnost narace evidentně vlivem parafrázování úředních pramenů utlumena detailní popisností, někdy i distancovaným výčtem. Vzhledem k hlavní vyprávěcí linii se přitom ani nejedná o důležité pasáže.

Jednostranné pojetí tématu vedle výběru pramenů, metodologie a jazyka práce konečně vystihuje i samotná struktura knihy. Za chronologickým členěním kapitol o GG v San Franciscu (3. Gay Games I; 4. „Triumph in 1986“: Gay Games II), Vancouveru (5. „Celebration '90“: Gay Games III), New Yorku (6. „Unity '94“: Gay Games IV), Amsterdamu (7. „Friendship through Culture and Sport“: Gay Games V), Sydney (8. „Under New Skies“: Gay Games VI) a Chicagu (10. Gay Games VII and 1st World Outgames: Split asunder!) probleskuje snaha zachytit lineární gradaci od téměř lokální akce po bombastický „megaevent“, atraktivní pro sportovce z nejrůznějších států. Z této stylizace GG do podoby exemplárního příkladu „Erfolgsgeschichte“ vyvěrá nezměrný optimismus: sexuálně „jiní“ jedinci učinili pomocí každých nových her další krok ke své úspěšně emancipaci. Humanitní idea Toma Waddella se tak prosadila.

Kromě toho skrývá zvolená struktura ještě jiná úskalí, například stále opakování některých témat. Znovu a znovu musí být totiž v jednotlivých kapitolách otevírána otázka organizace či financování GG. Význačnější problém představují fenomény, které svou komplexitou přesahují hranice kapitol. Symons zde zvolila trojí, leč méně vhodná řešení: kupříkladu témata komercializace a profesionalizace zkoumá v každé kapitole zvlášť, takže vývoj těchto tendencí nelze souvisle sledovat. Podnětné teoretické myšlenky o vzájemných relacích mezi kategoriemi „gender“, „sex“ a „sport“ zase zahrnula do druhé a deváté kapitoly (9. Transexed conundrums), kterými však rozbila převažující chronologické řazení děje. A rozsáhlá problematika dopadu AIDS na pořádání, podobu a recepci her byla nakonec připojena k druhým GG, čímž patřičná kapitola nadměrně nabobtnala. Kdyby Symons svůj velmi zajímavý materiál třídila ne z časového, nýbrž z tematického hlediska, jako to učinila

v závěrečné přehledné tabulce „Summary Table of Gay Games“, průběh četných jevů by vyšel najevo mnohem patrněji.

Neméně problematická jako hlavní struktura knihy je i struktura kapitol. Tentokrát Symons přistoupila sice k jejich tematickému dělení, ovšem v řazení jednotlivých podkapitol se nerýsuje žádný záměr, nehledě na to, že jejich název, počet a délka se kapitola od kapitoly výrazně liší. K rychlé orientaci v textu příliš nepřispívá ani skutečnost, že některé názvy podkapitol nekorespondují plně s jejich obsahem a že některé informace jsou zmiňovány na vícero místech. Četné originální postřehy a názory – a těch je v publikaci skutečně nadmíru – by si v textu zasloužily lepší pozici a bezesporu také lepší, více vypovídající obrázkový doprovod.

Jestliže Symons v úvodu považuje svou práci za „jedinečnou v mnoha ohledech“ (s. 2), je třeba jí přes veškeré uvedené kritické připomínky, týkající se heuristiky, metodologie, stylistiky a koncepce, dát plně za pravdu. Podařilo se jí sepsat dílo, v němž jsou poprvé systematicky zmapovány dynamické dějiny GG, na poutavých příkladech představení jejich četní protagonisté, zešíroka ozřejměny záměry organizátorů a rovněž vylíčeny mnohé vnitřní konflikty, jež nakonec vyvrcholily v roce 2006 v organizačním rozkolu a vzniku paralelní akce „World Outgames“. *The Gay Games. A History* je avšak ještě něco více než jen historická mozaika sedmi neobvyklých her. Díky ukázkovému interdisciplinárnímu přístupu Symons nenásilně propojila dějinné podání se sociologickým náhledem a metodami sportovní vědy. Její argumentačně přesvědčivé úvahy o genderu, sexualitě, maskulinitě či mnohačetně diskriminujícím sportovním prostředí tak přinášejí „svěží, podnětné myšlenky k dějinám sportu i dějinám LGBTIQ-individualit a komunit“,⁶ jak trefně formuloval Matthew Klugman z Institute of Sport, Exercise and Active Living melbournské univerzity ve své recenzi pro *Journal of Homosexuality*. V neméně míře má publikace předpoklady stát se významným krokem ke zviklání předsudků chovaných většinovou společností vůči všem, kdo nezapadají do rigidních sexuálně-genderových norem. Zcela po právu byla tedy Symons za své dílo oceněna v roce 2011 cenou Australian Society for Sports History Book Award.

Hlubokou studnici impulsů představuje tato „zásadní, klíčová a nezbytná“⁷ kniha i pro české prostředí, v němž se výzkum vztahu mezi homosexualitou a sportem ještě plně neetabloval. V roce 2009 se na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy uskutečnila přelomová konference *Homosexualita v českých zemích a humanitní vědy*. Na jejím základě vznikly tři důležité publikace, jež se poprvé v české historiografii pokusily o systematický průnik do fenoménu zdejší homosexuality: sborník *Miluji tvory svého pohlaví* si za konkrétní cíl vytyčil zaměření na „represi a normování (homo)sexuality ze strany (...) soustav vědění a jejich reprezentantů“.⁸ Společenské procesy od druhé poloviny 19. století do současnosti, díky nimž byla umožněna emancipace stejnopohlavních osob, je společným jmenovatelem

6 Matthew KLUGMAN, *The Gay Games. A History* by Caroline Symons, *Journal of Homosexuality* 58, 2011, Issue 5, s. 703–705, zde s. 703.

7 Eric ANDERSON, *The Gay Games. A History* by Caroline Symons, in: *Sport in Society* 14, 2011, No. 1, s. 126–128, zde s. 126.

8 Pavel HIML – Jan SEIDL – Franz SCHINDLER (edd.), *„Miluji tvory svého pohlaví“. Homosexualita v dějinách společnosti českých zemí*, Praha 2013, s. 11.

příspěvků v publikaci *Od žaláře k oltáři*.⁹ Třetí sborník, nazvaný *Homosexualita v dějinách české kultury*, se věnuje projevům a vlivům homosexuality v literatuře, výtvarném umění, divadle a filmu.¹⁰ Je zajímavé, že ani v jednom případě se nedostalo pozornosti homosexualitě ve sportu – jen Mark Cornwall se tohoto choulostivého vztahu letmo dotkl ve studii o Heinzi Ruthovi, jenž se angažoval v sudetoněmeckém mládežnickém hnutí a Německém turnerském svazu.¹¹

Od roku 2008, potažmo 2009, kdy byly uspořádány konference *Čas zdravého ducha v zdravém těle* a *Tělo a tělesnost v české kultuře*,¹² se v českém prostředí rozvíjí také bádání o těle a tělesnosti, pro které homosexualita a sport nemůže být nepřitažlivé téma. Stačí se rozpomenout na některé muskulturní atletky, označované pro svou tělesnou konstituci za příliš mužské, mužatky či „butch“, na ladné pohyby krasobruslařů, pojímané naopak jako zženštilé ne-li rovnou homosexuální, či na šest let starý skandál okolo běžkyně Caster Semenyaové, jejíž pohlaví musel řešit speciální test, a hned je zřejmé, že dějiny těla, dějiny homosexuality a dějiny sportu si navzájem mají mnoho co říci. Sborník z konference roku 2008 *Čas zdravého ducha v zdravém těle* a kolektivní monografie *Tělo mezi medicínou a disciplínou* sice zdůraznily vliv tělovýchovy na vnímání tělesnosti, ale prozatím dostatečně nezohlednily nebezpečný diskriminační potenciál sportu.¹³

Téma homosexuality a sportu tak zůstává v české společnosti tabu a v české historiografii dezideratem, jímž je načasе cílevědomě se zabývat. I proto si kniha Caroline Symons zaslouží naši pozornost.

Martin Klement

9 Jan SEIDL et al., *Od žaláře k oltáři. Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*, Brno 2012.

10 Martin C. PUTNA et al. (ed.), *Homosexualita v dějinách české kultury*, Praha 2011.

11 Mark CORNWALL, *Homoerotika v sudetoněmeckém mládežnickém hnutí. Teorie a praxe Heinze Ruthy*, in: P. Himl – J. Seidl – F. Schindler (edd.), „Miluji tvory svého pohlaví“, s. 175–205.

12 Milena LENDEROVÁ – Vladan HANULÍK – Daniela TINKOVÁ (vyd.), *Dějiny těla. Prameny, koncepty, historiografie*, Červený Kostelec 2013, s. 26.

13 Dagmar BLÜMLOVÁ – Petr KUBÁT et al., *Čas zdravého ducha v zdravém těle. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2009, oddíl „Sport – Tělovýchova“; Milena LENDEROVÁ – Daniela TINKOVÁ – Vladan HANULÍK, *Tělo mezi medicínou a disciplínou. Proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla a tělesnosti v dlouhém 19. století*, Praha 2014, s. 111–115.